

UIT DE STUDEERCEL DER REDACTIE.

Mogen wij onze dooden van 1891 vergeten?

Juist nu, wijl zoo menig verlies in de kringen der Nederlandsche geleerden, geletterden en kunstenaars ons zwaarder drukt dan ooit te voren?

In en buiten ons vaderland zijn vermaarde mannen gevallen — mannen, wier namen door de historie zijn geboekt, wier heugenis niet verloren gaat; mannen ook, wier namen nu een historischen klank schijnen te bezitten, wier nagedachtenis na luttel jaren voor goed verdwijnen zal.

Als contrast staan twee dooden van 1891 zeer bont tegenover elkander — Moltke en Boulanger. Beiden militairen, beiden ingrijpend in de organisatie hunner nationale strijdkrachten, de eerste, een groot man vol eenvoud en degelijkheid, de andere, een luidruchtige snob, die met een zwart strijdros en veel goudbordursel réclame maakte voor zijn persoonlijk belang. Moltke, de strateeg, die de vereenigde Deutsche strijdkrachten in 1870 en 1871 met vaste hand ter victorie leidde, Boulanger, die door zijne heldendaden de stof leverde voor de koffiehuisliederen van den grooten Paulus; de eerste, een der achtenswaardigste burgers van zijn vaderland, op de handen gedragen door zijn soeverein en het geheele Deutsche volk, de andere, roekeloos de grootste onrust stichtend, uit het zuiverst egoïsme strevend naar eene belachelijke dictatuur, uit zijn vaderland verbannen wegens landverraad en samenzwering met de gemeenste fortuinzoekers uit het hoogst en het laagst canaille samengeraapt — eene hongerige bende, die zich eerlang hoopte te werpen op de welvoorzene ruif van den staat.

De naam van Moltke zal uit de wereldgeschiedenis niet verdwijnen, terwijl Boulanger's eenige daad, waaraan eene zweem van grootheid schijnt verbonden — zijn zelfmoord op het Brusselsche kerkhof — binnen weinige jaren volkomen in het vergeetboek zal zijn overgegaan.

Nog een andere doode van 1891 heeft in Frankrijk veel van zich doen spreken — Dom Pedro II, ex-keizer van Brazilië. Veel keizerlijks was er niet aan dezen loggen, plompen persoon. Toen hij voor tien jaren Nederland bezocht, verbaasde hij ieder door zijne zonderlinge vroege verschijning elken morgen. Daar hij, naar men beweerde, zeer degelijke studie in chemie en physica had gemaakt, moest hij alle mogelijke wetenschappelijke inrichtingen bezoeken. Op zekeren Juni-morgen van 1881 stond hij te zes uur in het voorportaal der Haagsche Hoogere Burgerschool voor het personeel van Directeur en Leeraren — de laatsten zeer verbaasd reeds vóór zes uren des 's morgens tot den dienst te zijn opgeroepen. Gekleed, als een werkman, die zijne zondagsche jas had aangetrokken, vergezeld van een adjudant, zekeren heer Da Silva, die er in zijn politiekje nog armoediger uitzag, en op afgetrapte schoenen liep, ging de Keizer naast den Directeur al de lokalen door met knorrig gezicht, terwijl hij alleen in het laboratorium van den leeraar in de chemie een paar schorre woorden sprak.

Aan dezen Keizer ontbrak alle uiterlijke majesteit, een makelaar in krenten kon er niet burgerlijker hebben uitgezien. Hij schijnt dit vergoed te hebben door zekeren familiaren toon in zijne gesprekken met hen, die hem belangstelling inboezemden.

Hij bracht te Parijs uit eigen beweging een bezoek aan Victor Hugo, toen wonende Rue Clichy, derde verdieping. — „L'Empéreur du Brésil a voulu voir Jeanne et Georges!” — heeft Victor Hugo aan den steller dezer regelen weinige dagen later verhaald — en de groote Fransche dichter voegde er bij, dat Dom Pedro gedurende eene voorstelling in een der Parijsche schouwburgen, waar men verzen van Victor Hugo voordroeg, in zijne loge was opgestaan, het woord had genomen, en een der beste stukken uit *La Légende des Siècles* had opgedreund. Ook deze souverain heeft gedurende de laatste jaren van zijn leven de club der *Rois-en-exil* in Frankrijk bezocht! Ware hij wat eer verschenen, misschien had Alphonse Daudet hem eene eereplaats in zijn roman gegeven.

Ernstiger stemming maakt zich van ons meester, als wij aan de Nederlandsche dooden van 1891 denken. Uit alle rangen en standen zijn uitstekende mannen weggenomen. Uit de rij der hooge Indische ambtenaren verdween een man van wetenschappelijke verdienste, het oud-lid van den Raad van Nederlandsch-Indië, S. van Deventer. Ieder, die hem te Batavia of in Den Haag gekend heeft, getuigt met volle overtuiging, dat hij zelden degeelijker, eenvoudiger en bekwamer hoofd-ambtenaar heeft ontmoet. Zijne wetenschappelijke lauweren won hij door zijn reuzenwerk over het Cultuur-stelsel, eene historische-economische studie van blijvende waarde. Van Deventer had ééne zwakke zijde — hij was zwager van Mina Kruseman, van Stella Oristorio di Frama, die met liederen en revolvers Amerika doorreisde, en in Nederland revolutie stichtte met groen fluweelen sleepjaponnen en opgewonden redevoeringen. Van deze schoonzuster hoorde hij ongaarne spreken. Zijn ingetogen, rustig karakter kwam in opstand tegen eene Nederlandsche vrouw, die het reclame maken van Barnum — ook een doode van 1891 — had afgekeken.

Ik geloof, dat men Mina Kruseman onrechtvaardig heeft behandeld. Zij is te vroeg gekomen — minstens tien jaren te vroeg. Had zij in 1883 haar *Huwelijk in Indië* uitgegeven, in 1884 en 1885 hare tournee door Nederland gemaakt, en ware zij in 1886 ten tooneele verschenen met hare *Echtscheiding*, voorts als de koningin van *Vorstenschool*, en al wat daarop volgde, mij dunkt het zou haar niet aan bewonderaars en verdedigers hebben ontbroken, die bij haar eerste optreden in 1873 de kinderschoenen nog niet ontwassen waren.

Doch paulo majora canamus!

Onder de Nederlandsche staatsmannen van naam, die in 1891 het tijdelijke zegenden, schijnt mij niemand oorspronkelijker en ridderlijker dan M. D. Graaf Van Limburg Stirum, oud-minister van oorlog, de onvermoeide advocaat voor algemeenen dienstplicht. De generaal met het houten been, de

flinke, cordate, maar toch fijn beschaafde man met aristocratische manieren, was in alle kringen der residentie populair. Hij won het hart van iedereen, niet alleen door zijn roemrijk verleden als officier, als verdediger der Citadel van Antwerpen, maar ook door zijn open, levenslustig gelaat en altijd geestig gesprek. Velen zijner vrienden genoten van zijn handig beleid, als hij de vergaderingen van de Haagsche club: de Sphinx, praesideerde, en de levendigheid van zijn vernuft telkens algemeene instemming eischte. Hij had de gewoonte zijne vrienden op straat aan te spreken, en met eene onverwachte vraag te verrassen. Levendig herinnerde ik mij, dat hij eens zoo snel, als zijn houten been hem veroorloofde, op mij toestapte, en vroeg:

— „Amice! Wie heeft het eerst gezegd: Het geld, dat stom is, maakt recht wat krom is?”

— „Dat is moeilijk te bepalen, generaal! Voor zoover ik mij herinneren kan, komt dit spreekwoord het eerst voor in 1615, in Bredero's tooneelstuk: *Lucelle!*”

— „Bravo! Dus Cats heeft het niet het eerst gezegd! Eene weddingschap — weet-je!”

— „Nee, generaal! Want in 1615 was het waarschijnlijk al een spreekwoord!”

Het is mij later nimmer gebleken, welke weddingschap de waardige man bedoelde, maar nooit vergeet ik den hartelijken handdruk en den minzamen glimlach, waarmee hij mij voor deze kleine inlichting dank zegde.

De zwaarste verliezen van 1891 troffen onze Hoogescholen, inzonderheid de Rijksuniversiteit te Leiden. Amsterdam verloor den oud-hoogleraar Mr. C. M. J. Willeumier, Groningen den hoogleraar Dr. J. Beckering Vinckers, maar Leiden leed slag op slag door den dood van Dr. J. J. Cornelissen, Dr. G. D. L. Huet, Dr. G. A. Wilken en Dr. A. Kuenen. Hier geldt wel de oude Vergiliaansche klacht:

„Quis talia fando
temperet a lacrumis.....”

Het jongst van al de gestorven hoogleraren was George Alexander Wilken, nauwelijks 44 jaren oud. Als Indisch ambtenaar met verlof (kontroleur 1^{ste} klasse) vestigde hij zich te Leiden, en studeerde onder Kern en De Goeje Sanskrit en Arabisch, om zijne lievelingsstudie — de Ethnographie van den Indischen Archipel — op degelijken wetenschappelijken grondslag te kunnen voortzetten. Van 1885 — na zijne benoeming tot hoogleraar — tot 1891 heeft hij jaarlijks door nieuwe studiën zijn naam in Nederland en in den vreemde bekend en beroemd gemaakt. Ook Cornelissen en Huet hadden den zeventigjarigen leeftijd nog niet bereikt. Voortdurende ongesteldheid had Huet reeds genoodzaakt ontslag te nemen uit zijn ambt. Eenige jaren vroeger als Rector Magnificus de lotgevallen der Rijks-Universiteit in den afgevoopen academischen jaarkring schilderend, had hij al zijne hoorders geboeid door het zeldzaam vernuft, waarmee hij de uit den aard der zaak doodeenvoudige feiten wist in te kleeden. Van hem, van Cornelissen, ware nog veel te verwachten voor hunne leerlingen, voor de wetenschap —

beiden werden door eene meedooglooze, sleepende ziekte weggenomen.

Wat de Leidsche Rijksuniversiteit door het verscheiden van Dr. A. Kuenen heeft verloren, is ten onzent en in den vreemde reeds op waardige en treffende wijze in het licht gesteld. Kuenen was een der representative men der Nederlandsche theologische wetenschap, vooral in Engeland. Het is overbodig een enkel woord te zeggen over zijne verdiensten in de wetenschap der Boeken van het Oude-Verbond — het zou te recht mogen heeten: uilen dragen haar Athene. Zij, die Kuenen persoonlijk gekend hebben, zullen eene onuitwischbare herinnering aan den zeldzaam humanen man hebben behouden. Zijne lijtspreuk scheen wel: *suaviter in modo, fortiter in re*: zijne toespraak, zijn raad, zijn gesprek klonk altijd bemoedigend en volkomen rustig, als van een, die zich zelven, en daardoor anderen, beheerscht. Van schikken en plooiën — als bij wijlen den Utrechtschen hoogleeraar Heringa — was bij Kuenen geene sprake. Zijne op beginselen en ervaring berustende overtuiging sprak hij uit met onbeschroomden klem, en wist hij te handhaven tegen elken aanval. En steeds boezemde zijn woord eerbied in, en altijd eindigde de gedachtenwisseling met betuigingen van sympathie voor de kloekheid van zijn karakter.

Ook onze Nederlandsche kunst en letteren hebben zware verliezen geleden. Van onze schilders stierven Simon van den Berg en Jan Bosboom, beiden voortreffelijke kunstenaars, vooral de laatste — beiden geestige mannen, die altijd een woord over hadden voor vriend of kennis. Hoe levendig klonk de groet van Bosboom, als hij een vriend ontmoette bij zijne omwandelingen door de residentie. Met welk kinderlijk enthousiasme ging zijn geest mee bij elke mededeeling, hoe ontroerd was hij bij alles, wat hij hoorde, en inzonderheid, als het zijne hoogvereerde echtgenoot gold. Met welk eene weeke stem, trillende van aandoening, bracht hij zijn dank uit aan allen, die den zeventigsten verjaardag van Geertruida Toussaint hadden helpen medevieren. Met tranen in de oogen, en vol geestdrift, als een licht ontroerd zuiderling, omhelsde hij den voorzitter der feestcommissie, die zijner echtgenoot eene waardige hulde had bereid. Eenvoudig als een kind, met de groote visioenen van een kunstenaar *di primo cartello* — zoo blijft de beminlijke figuur van Bosboom in veler herinnering leven.

Onze Nederlandsche letteren betreuren het verlies van Willem Pieter Wolters (1827—1891) en Daniël Martinus Maaldrink (1851—1891) — beiden bekend en geliefd door kunstwerken van blijvende waarde: Wolters door zijne kunst-historische novellen en romans, Maaldrink door zijne drama's en zijne Zutfensche novellen. Wolters maakte indruk door de degelijkheid zijner historische studie, behendig achter het weefsel zijner vertelling verborgen, Maaldrink wist het Nederlandsche publiek door zijn *Jean Masseur* en zijne *Cleopatra* op ongemeene wijze te boeien. Beide kunstenaars laten eene plaats ledig, die niet spoedig schijnt te zullen worden aangevuld.